FEDERACJA POLSKICH
ZWIĄZKÓW
OBROŃCÓW OJCZYZNY

PIERWSZY MILJON

Federacja Polskich Związków Obrońców Ojczyzny.

SPRAWOZDANIE

ZE ZBIÓRKI

PIERWSZEGO MILJONA ZŁOTYCH

FUNDUSZU

NA WALKĘ ZE SZPIEGOSTWEM

DLA

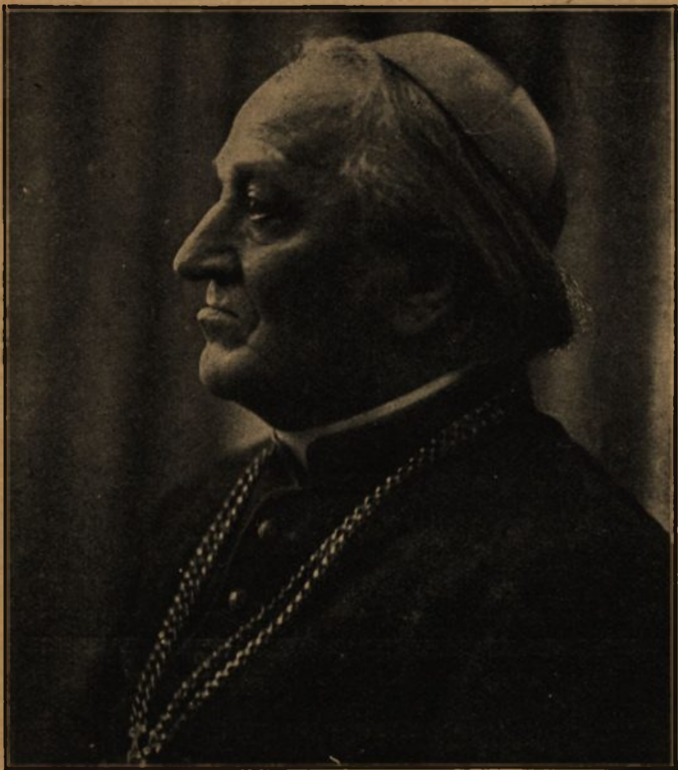
MARSZAŁKA JÓZEFA PIŁSUDSKIEGO

W OKRESIE CZASU OD DN. 19 MARCA
DO DNIA 11-go LISTOPADA 1929 ROKU

WARSZAWA — 1929

DRUKARNIA ARTYSTYCZNA
WARSZAWA
NOWY-ŚWIAT 47. TEL. 35-80

Ks. Biskup Dr. Władysław Bandurski

...„Miłość żąda ofiary".
...„ci, co hojnie krew swą przelewali i dziś stają na szańcu, by do upadłego walczyć z rozwielmożnionem w Polsce szpiegostwem". (str. 5, 6 i 7).

GROSZ WDOWI

Miłość żąda ofiary.

Miłości potrzeba ofiary, poświęcenia, bez tego nie byłaby żywą i czynną miłością.

Triumfuje dopiero wtedy, gdy niesie ofiary, gdy drgają w niej uczucia heroiczne.

Takiej ofiarnej miłości dowody dawały liczne pokolenia polskie w dobie niewoli, powstając przeciw tyranom, i walcząc o zdobycie Wolności i Niepodległości Polski.

Ofiarna miłość niosła Legjonistów Polskich na polach walk podczas wielkiej Europejskiej wojny i kazała im od roku 1914 przez trud i krew iść do Ziemi Obiecanej.

Takiej ofiarnej miłości domaga się po wszystkie czasy Ojczyzna-Matka od swych wiernych synów, gdy wróg najeźdźca pustoszy jej ziemie i w kajdany chce zakuć wolnych obywateli.

Takiej ofiarnej miłości żąda Ojczyzna i odzyskane Państwo nasze od swych obywateli podczas pokoju, gdy oręż na lemiesz zamieniony; gdy potrzeba również ludzi silnych i mocnych, rozumiejących co to za szczęście mieć swoje własne Państwo; gdy potrzeba wzniosłych pobudek, ożywiających zapał jednostek i narodu we wszelkich dążeniach i wysiłkach, aby słabszych nie ogarnęło **zmęczenie i bezwład:** gdy potrzeba ludzi czuwających, aby najwyższe dobra wolności przez lekkomyślnych i niepoczytalnych kłótników i zbrodniarzy na szkodę Państwa działających, nie zostały zaprzepaszczone.

Tacy ofiarni miłośnicy nie poddadzą się nigdy gnuśnie wybrykom ludzi bez sumienia, ani zmiennemu losowi, ani ludziom niezdecydowanym, ani sceptykom, ani czepiającym się litery, a nie dostrzegającym tego, co wielkie i ważne dla Państwa i jego całości; ludziom, zawsze się potykającym o bagatele, niezdolnym do nadania swemu życiu jędrności i tężyzny duchowej i moralnej.

Oprą się im siłą i mocą swej ofiarnej miłości.

Na to zdobyć się mogą ci co hojnie krew swą przelewali i rany odnieśli dla Wielkiej

Ojczystej Sprawy i dziś ratują zagrożone pozycje i stają gotowi na szańcu, by bronić niezawisłości Państwa i do upadłego walczyć z rozwielmożnionem w Polsce szpiegostwem.

Krew ochotnie dla Polski dawniej przelewali.... dziś grosz wdowi w pierwszym miljonie złotych składają w ofierze Zwycięskiemu Wodzowi i Kierownikowi Państwowej Nawy.

Miłość ofiarna, żywa i czynna stworzyła wielkie dzieło.

Miłość ofiarna niech wychowuje pokolenie nowe, pełne żywotności i ofiarności na rzecz wielkości Państwa Polskiego.

+ Władysław Bandurski
Biskup

Wilno, 11/XI. 1929 r.

RYS HISTORYCZNY

Dnia 30 stycznia 1929 roku z Komisji Budżetowej Sejmu wpłynął do laski marszałkowskiej Budżet państwa, w którym w dziale Ministerstwa Spraw Wojskowych—z funduszu dyspozycyjnego Ministra, wynoszącego kwotę *8.090.000 złotych* — Komisja Budżetowa skreśliła kwotę *1.996.400 złotych.*

Wobec wielkiego znaczenia, jakie ten fundusz miał w dziedzinie obrony państwa — rząd wystąpił do Sejmu z wnioskiem o przywrócenie skreślonej przez Komisję Budżetową pozycji. Dnia 9 lutego r. b. w drugiem czytaniu wniosek rządowy został większością głosów przez Sejm odrzucony, a wniesiony przez rząd ponownie *dnia 11 lutego 1929 roku w trzeciem czytaniu odrzucony został przez Sejm ostatecznie.*

Gdy budżet ten odesłano do Senatu i poszedł pod obrady Komisji — na jedno z posiedzeń, na którem rozpatrywano budżet Ministerstwa Spraw Wojskowych w dniu 28 lutego 1929 roku przybył Pan Minister Spraw Wojskowych — Pierwszy Marszałek Polski Józef Piłsudski i wygłosił przemówienie, w którem między innemi wyjaśnił jakie jest przeznaczenie funduszu dyspozycyjnego Ministra Spraw Wojskowych, z którego Sejm skreślił 2 miljony złotych. Fundusz

ten, według słów Marszałka, był przeznaczony na walkę ze szpiegostwem. Skreślenie więc tego funduszu *godziło już nie w rząd lecz w państwo.* W jak wielkim stopniu skreślenie to godziło w państwo, stwierdza następujący

URYWEK Z PRZEMÓWIENIA
MARSZAŁKA PIŁSUDSKIEGO

...„Wreszcie druga część funduszu dyspozycyjnego jest skierowana na obronę od szpiegostwa Polski. Ja, proszę panów, w Polsce pracuję na obronę od szpiegostwa od czasu, kiedy Polska istnieje. Jako Naczelnik Państwa i jako Naczelny Wódz i późniejszy minister, śmiem stwierdzić ze smutkiem, że niema chwili w życiu mojem, kiedy nie byłem szpiegowany osobiście i, zgodnie z moją dawną wyrobioną pracą oczu, odczuwam to doskonale. Niema zatem ani jednej chwili przez życie moje, pomimo tego, że jestem w wolnej niepodległej Polsce, ażeby życie moje wyglądało inaczej niż tak, jak wyglądało za dawnych czasów, kiedym był ścigany przez różne psy gończe, jak zając. Szpiego-

stwo jest tak gęste i tak silne w Polsce, że ja nazywam Polskę rajem dla szpiegów.

Nigdzie bowiem tak łatwo i tak dokładnie nie rozpracowano pracy szpiegoskiej w całym świecie, jak w Polsce. Ja z tem stale i ciągle muszę mieć do czynienia, nietylko dla zdrowia personalnego, ale też dla pracy obrony państwa od szpiegostwa — od zarazy szpiegostwa. Ja świat znam dobrze i stwierdzam, że zaraza szpiegoska jest najbardziej rozpowszechniona nie gdzieindziej— jak w Polsce. Dlatego też te 2 miljony skreślone z funduszu dyspozycyjnego uważać muszę — wobec tego, że to nie jest tajnem na co fundusz dyspozycyjny się wydaje — jako chęć ułatwienia szpiegostwa w Polsce."...

Opinja publiczna Polski oczekiwała, iż to wyjaśnienie ze strony tak autorytatywnej zaważy decydująco na zmianę wytworzonego decyzją Sejmu stanu rzeczy i Senat skreślony przez Sejm fundusz przywróci, a Sejm w dalszym ciągu poprawkę Senatu przyjmie.

Komisja Budżetowa Senatu już następnego dnia po przemówieniu Marszałka Piłsudskiego — 1 marca 1929 r. wystąpiła z wnioskiem o przywrócenie skreślonej kwoty. Niestety...

Dnia 11 marca — Senat większością 48 głosów przeciwko 46 — poprawkę Komisji Budżetowej odrzucił i tem samem o skreśleniu tego funduszu ostatecznie zadecydował.

Dnia 25 marca budżet w tem brzmieniu został ostatecznie przyjęty przez Sejm a 30 marca 1929 r. ogłoszony w „Dzienniku Ustaw", uzyskując tem samem moc prawa.

Po uchwale Senatu opinja publiczna została poważnie zaniepokojona, — a z pośród niej ci zwłaszcza, którzy niezawisłość państwa okupili swoją krwią lub kalectwem i którzy najlepiej rozumieli, jak niebezpieczną dla państwa jest obca akcja szpiegoska. Wytworzyła się w Polsce sytuacja, z której już teraz samo społeczeństwo musiało szukać wyjścia...

Wyjście to i tym razem znaleźli b. Obrońcy Ojczyzny, którzy pierwsi pośpieszyli państwu z pomocą. Sprawę tę wzięła w swe ręce Federacja Polskich Związków Obrońców Ojczyzny, która już w cztery dni po uchwale Senatu, a na 15 dni przed jej ogłoszeniem w „Dzienniku Ustaw" rozpoczęła akcję zbiórki tej kwoty wśród społeczeństwa.

* * *

UCHWAŁA ZARZĄDU GŁÓWNEGO

Federacji Polskich Związków Obrońców Ojczyzny

W protokule z posiedzenia Zarządu Głównego Federacji Polskich Związków Obrońców Ojczyzny z dnia *15 marca* 1929 roku w wolnych wnioskach znajduje się następujący ustęp:

„P. Daremniak w imieniu Og. Związku Podoficerów Rezerwy zgłosił wniosek urządzenia zbiórki wśród członków Federacji funduszu na walkę ze szpiegostwem, który to fundusz skreśliły ciała ustawodawcze“....

„...Po dyskusji ***uchwalono jednomyślnie*** *przyjąć zasadniczo wniosek Og. Związku Podoficerów Rezerwy i upoważniono prezydjum do jego opracowania i realizacji“...*

19 marca 1929 roku, czyli w cztery dni od tej uchwały, w dniu Imienin Marszałka Piłsudskiego, na murach stolicy ukazała się odezwa, rozplakatowana następnie w całym kraju treści następującej:

FEDERACJA
POLSKICH ZWIĄZKÓW OBROŃCÓW OJCZYZNY

OBYWATELE!
SFEDEROWANI OBROŃCY OJCZYZNY!

Z budżetu Ministerstwa Spraw Wojskowych na r. 1929/30 skreślono około 2 miljony złotych z funduszu dyspozycyjnego Sztabu Głównego Wojsk Polskich.

Marszałek Józef Piłsudski,

jako Minister Spraw Wojskowych, wyjaśniał i tłumaczył, że fundusz ten jest konieczny, że jest przeznaczony na obronę Polski od szpiegostwa. Jako były Naczelny Wódz i Naczelnik Państwa, **Marszałek Piłsudski** stwierdził, że nigdzie tak się nie rozpanoszyło szpiegostwo, jak w Polsce.

Jednak pomimo wszystko sumę tę skreślono!

My, byli wojskowi, rozumiemy, jak straszne szkody i klęski sprowadza na armję i Państwo rozgałęzione szpiegostwo! My rozumiemy, że należy wszystkich sił dołożyć, by szpiegostwo w Polsce skutecznie zwalczać!

To też, przejęci głęboką troską o bezpieczeństwo Państwa, zwracamy się do was, koledzy, z gorącym apelem:

Środki na zwalczanie szpiegostwa w Polsce muszą się znaleść!

Te pieniądze damy my!

Złożymy grosze, biedne żołnierskie grosze, odejmowane nieraz od ust,

i wręczymy Marszałkowi skreślony fundusz.

Niech raz jeszcze Komendant się przekona, że na nas w każdej chwili liczyć może, że słowo Jego jest dla nas rozkazem!

Apelujemy do serc wszystkich obywateli, łączących się z nami w trosce o bezpieczeństwo Państwa.

W dniu dzisiejszym, w dniu Imienin Wodza Narodu, rozpoczynamy w całym kraju zbiórkę na ten cel w przekonaniu, że będzie to dla Niego najmilszym darem.

Warszawa, dnia 19-go marca 1929 r.

ZARZĄD GŁÓWNY

Federacji Polskich Związków Obrońców Ojczyzny.

ZWIĄZKI SFEDEROWANE:

1. Związek Oficerów Rezerwy.
2. Stowarzyszenie Rezerwistów i b. Wojskowych.
3. Ogólny Związek Podoficerów Rezerwy.
4. Związek Legjonistów.
5. P. O. W.
6. Centralny Związek Osadników Wojskowych.
7. Związek Obrońców Lwowa — Lwów.
8. Związek Powstańców Śląskich — Katowice.
9. Związek Tow. Powstańców i Wojaków — Poznań.
10. Związek Tow. Powstańców i Wojaków—Grudziądz.
11. Związek Kaniowczyków i Żeligowczyków.
12. Legja Inwalidów Wojsk Polskich.
13. Związek Stowarz. Ociemniałych Żołnierzy.
14. Związek Inwalidów Woj. R. P. (Okr. Warsz.).
15. Związek b. Uczest. Powstań Narodowych.
16. Związek Bajończyków.
17. Legjon Śląski.
18. Związek Sybiraków.
19. Związek Legjonistów Puławskich.
20. Związek b. Uczestników Wojsk. Straży Kolej.
21. Związek b. Wojskowych Polskich w Belgji.
22. Związek Towarzystw Marynarzy Rzplitej Pol.
23. Związek Weteranów Polskich we Francji.
24. Związek Legjonistek Polskich.

Składki można wpłacać: **W każdym Urzędzie Pocztowym i Oddz. P. K. O. na konto Zarz. Głównego Federacji Nr. 19544.**

Równocześnie został wyłoniony następujący

KOMITET CENTRALNY ZBIÓRKI

Rotm. rez. *Józef Ryszkiewicz* — Prezes
Viceprezes Federacji P. Z. O. O. i Viceprezes Związku Oficerów Rezerwy.

Ppr. rez. *Emil Hupert* — Viceprezes
Skarbnik Generalny Federacji P. Z. O. O. i Viceprezes Związku Oficerów Rezerwy.

Sierżant rez. *Wincenty Daremniak* — Viceprezes
b. Viceprezes Federacji i b. Prezes Ogólnego Związku Podoficerów Rezerwy.

Por. rez. *Wincenty Wyrzykowski*—Skarbnik
Sekretarz Generalny Federacji — Przedstawiciel P. O. W.

Por. rez. *Władysław Topczewski* — Zast. Skarbnika
Zast. Skarbnika Generalnego Federacji — Prezes Okręgu Warszawskiego — Związku Oficerów Rezerwy.

Kap. rez. *Henryk Połoński* — Sekretarz
Sekretarz Prezydjum Federacji — Zw. Ofic. Rez.

Ppr. rez. *Władysław Prosnowski*—Członek Komitetu
Zw. Of. Rez.

Kpt. rez. *Władysław Starzak* — Członek Komitetu

Członek Zarządu Stow. Rezerwistów i b. Wojskowych.

Wachmistrz rez. ś. p. *Leon Matuszewski*— Kierownik Propagandy

B. redaktor naczelny „Federacji".

Por. rez. *Władysław Evert* — Członek Komitetu

Redaktor „Polski Zbrojnej".

W ten sposób zaistniał fakt dokonany. Zarząd Główny Federacji plakatując odezwę, podpisał jakgdyby zobowiązanie zebrania dwóch miljonów złotych wśród najszerszych warstw społeczeństwa. Zobowiązanie to przyjął w imieniu dwudziestu czterech stowarzyszeń, które tem samem obciążył równą odpowiedzialnością moralną za wynik tego przedsięwzięcia. Nie było ono łatwe.

Na pierwszy plan wysuwały się

TRUDNOŚCI TECHNICZNE.

Aby zebrać zamierzoną kwotę — trzeba było rozesłać *23.387 list składowych*, co w ujęciu praktycznem wymagało około 25.000 ludzi na terenie państwa, którzyby podjęli się zbiórki w około 25 tysiącach środowisk. Tak rozgałęziony aparat wymaga ogromnej i nadzwyczaj sprawnej, (zwłaszcza, że w grę wchodzą pieniądze) administracji, korespondencji zarówno

LISTA SKŁADKOWA
Centralnego Komitetu Zbiórki Funduszu
NA WALKĘ ZE SZPIEGOSTWEM
dla MARSZAŁKA PIŁSUDSKIEGO

OBYWATELE!

OJCZYZNY!

Wojsk Polskich

Marszałek Józef Piłsudski

TE PIENIĄDZE DAMY

Niech raz jeszcze Komendant się przekona, że na nas w każdej ... może, że słowo Jego jest dla nas rozkazem!

w przekonaniu, że będzie to dla Niego najmilszym darem

ZARZĄD GŁÓWNY

dla Marszałka Józefa Piłsudskiego

KOMITET:

...„Aby zebrać zamierzoną kwotę — trzeba było rozesłać 23.387 list składkowych"... (str. 17).

z Centralą, jak i w terenie między tysiącami ośrodków prowadzących zbiórkę, a to znów pociąga za sobą ogromne koszty. Kto miał do czynienia ze zbiórką drobnych kwot, ten wie, że koszty administracji takich zbiórek częstokroć przekraczają wysokość sum zebranych.

STOSUNEK SPOŁECZEŃSTWA.

Nietylko trudności techniczne były do pokonania. Przedsięwzięcie, w którem w większym lub mniejszym stopniu ma przyjąć udział kilka miljonów ludności, musi się spotkać nietylko z głębokiem zrozumieniem, ale i współdziałaniem całego narodu. Parcie od dołu w kierunku płacenia musi być bez mała tak silne, jak akcja od góry w kierunku zbierania. Wówczas osiąga się efekt istotny — nietylko finansowy, ale w większym jeszcze stopniu efekt moralny Powstaje bowiem zbiorowy czyn, który stwierdza, że *Naród czuwa!*

Tymczasem zbiórka na fundusz walki ze szpiegostwem była wynikiem skreślenia tego funduszu przez większość przedstawicielstwa narodu. Temsamem przedsięwzięcie związane z obroną państwa znalazło się nie ponad wewnętrznemi walkami politycznemi, lecz w samym ich centrze. Nietylko więc społeczeństwo mogło się podzielić na obozy, ale wśród dwudziestu czterech stowarzyszeń tworzących Federację jest 320 tysięcy członków, zbliżonych do różnych kierunków politycznego myślenia. Należało się obawiać że stronnictwa, które skreśliły fundusz na walkę ze szpiegostwem — stan ten zechcą wyzyskać dla swojej polityki. Obawy te jednak okazały się płonne.

Zagadnienie bezpieczeństwa państwa dla tych, co o to państwo walczyli na wszystkich frontach, nie mogło stać się atutem w wewnętrznych rozgrywkach. Stwierdziły to liczne listy, które zaczęły napływać wraz ze składkami do Centralnego Komitetu Zbiórki. Oto kilka z nich najbardziej typowych:

„Do Zarządu Głównego

Federacji Polskich Związków Obrońców Ojczyzny na ręce Czcigodnego Pana Prezesa Generała Góreckiego

w Warszawie.

„Uprzejmie zawiadamiamy, że Inwalidzi wojenni, wdowy i sieroty po nich i poległych i zaginionych zgrupowani w powiatowem Kole Związku Inwalidów Wojennych R. P. w Kutnie, mając na oku dobro Ojczyzny, której niepodległość z takim trudem wywalczoną została, w dniu 14 kwietnia r. b. na uroczystem zebraniu postanowili jednomyślnie opodatkować się na fundusz dyspozycyjny walki ze szpiegostwem do dyspozycji Ukochanego Wodza I-go Marszałka Polski Józefa Piłsudskiego, pod którego rozkazami Inwalidzi walczyli i zebraną natychmiast sumę 75 zł. wpłacili dnia 15 kwietnia b. r. do kasy Federacji P. Z. O. O. w Kutnie...“.

* * *

„Celem zamanifestowania naszych uczuć dla Pierwszego Marszałka Polski, Józefa Piłsudskiego, Zarząd Związku Stowarzyszeń Ociemniałych

Żołnierzy R. P., w myśl odezwy Federacji, deklaruje kwotę 100 zł. na fundusz dyspozycyjny Pana Marszałka...“

* * *

„Inwalidzi Wojsk Polskich, zrzeszeni w Wileńskim oddziale Legji Inwalidów W. P. składają równocześnie na rachunek P. K. O. Nr. 19544 ze swych skromnych funduszów, niejednokrotnie głodowych rent inwalidzkich — sumę zł. 217.50 na fundusz dyspozycyjny Ministra Spraw Wojskowych Marszałka Józefa Piłsudskiego, uważając, że skreślenie tej sumy jest niesłychanem .... ze strony naszych suwerenów, którzy nie zdają sobie sprawy, że Niepodległość i bezpieczeństwo Państwa zostały okupione naszą krwią i kalectwem...“

* * *

Listów tego rodzaju wpłynęło bardzo dużo:

Legja Inwalidów Wojsk Polskich, oddział Lwowski im. gen. Sowińskiego z podobnym listem przesyła 50 zł.;

Koło Inwalidów Wojennych R. P. w Dynowie *„na obronę Polski od szpiegostwa“* — 200 zł.

Związek Inwalidów Woj. R. P. w Kostopolu *„prosi uprzejmie o przyjęcie kwoty 20 złotych, gdyż Koło rekrutuje się z elementu bardzo ubogiego...“*

Korpus oficerów, podoficerów i urzędników P. K. U. Jarocin przesyła kwotę 144.50 zł. i wzywa do pojedynku P. K. U. Inowrocław, Lidę i Poznań powiat.

Związek Pracowników Administracji Wojskowej w tymże dniu 19 marca wydał od siebie odezwę: *„Po-*

trafimy też ponieść ofiarę z mienia..." i zaraz rozpoczął szeroką akcję zbiórki w swoich szeregach.

„...*Tegoroczną pensję orderową za krzyż Virtuti Militari*" przeznacza rotmistrz rez. Kornel Krzeczunowicz ze Lwowa... A następnie to samo uczynił cały szereg kawalerów „Virtuti Militari".

Mąż zaufania Związku Organizacyj Wojskowych, — pisarz gminy Smorgońskiej, Mieczysław Gan na Zjeździe wójtów, pisarzy i burmistrzów pow. Oszmiańskiego, przeprowadził jednogłośną uchwałę: „*jednorazowego opodatkowania się w wysokości 3% poborów miesięcznych*".

Zarząd Rodziny Wojskowej w Mołodecznie „*zwraca się do wszystkich Rodzin p. p. wojskowych 86 p. p. o zadeklarowanie jednorazowej dobrowolnej składki*". Przyczem zadeklarowana kwota może odrazu „*być płacona na ręce posłańca*".

Z inicjatywy powiatowego Koła Federacji P. Z. O. O. w Busku powołano Komitet Zbiórki, do którego weszły stowarzyszenia: Związek Inwalidów Wojennych R. P., Stowarzyszenie Rezerwistów i b. Wojskowych, Związek Pracowników Miejskich, Pracownicy Pow. Urzędu Ziemskiego, Związek Urzędników Skarbowych, Związek Nauczycieli Szkół Powszechnych, Związek Pracowników Urzędu Pocztowego, Związek Urzędników Państwowych, Związek Urzędników Komunalnych, Związek Pracowników Samorządów Gminnych, Liga Mocarstwowego Rozwoju Państwa, Związek Rzemieślników Chrześćjan, Lutnia, Macierz Szkolna, Cech Ślusarsko - Kowalski, Stolarsko - Bed-

narski, Szewcko - Rymarski i Piekarski. Zarząd Federacji zadeklarował zł. 50.— Związek Inwalidów w Busku — zł. 25.—

Związek Tow. Powstańców i Wojaków w Odolanowie rozpoczyna akcję *„w mieście i okolicy"*.

B. ochotnik wojskowy z Krakowa Piotr Wyrobek deklaruje 10 złotych w pięciu ratach, *„bo więcej nie może ze swych szczupłych poborów"*.

Legjonista Mikołaj Nowicki — portjer Urzędu Pocztowego we Lwowie ze „swych skromnych poborów" posyła 5 złotych *„ażeby wszyscy b. Leguny i inni b. żołnierze też posłali po 5 złotych"*.

Porucznik rez. St. Łojewski w Kosowie sam sporządził listę, *„przesznurował i opieczętował lakiem"* i w dniu 25 marca czyli w pięć dni od początku zbiórki zdołał przesłać do Warszawy 156 zł. 60 gr — na listę zaś zbiera dalej.

Przedstawiciele wojska, urzędników państwowych i samorządowych, a także organizacyj społecznych w Rudziszkach — pow. Wileńsko - Trockiego urządzili na ten cel przedstawienie amatorskie.

„Polacy jadący z pierwszą wycieczką „Sokolstwa" okrętem „Estonja" na Wystawę Krajową do Poznania, zebrali w dniu 3-go maja 20 dolarów na dar do dyspozycji p. Ministra Spraw Wojskowych".

Szeregowi Komendy policji państwowej pow. Grójeckiego *„zebrali pośród siebie 200 zł."*.

Rozpoczęły zbiórki powiatowe Komendy policji państwowej w Borysławiu i Białymstoku.

Komisarjat Wodny policji państwowej w Warszawie zebrał 55 złotych.

I tak dalej... To wszystko samorzutny odruch — natychmiastowy odzew na apel Federacji ze strony Obrońców Ojczyzny, którzy śpiesząc z pomocą na zagrożony odcinek państwowy, porywają za sobą cywilne społeczeństwo — samorządy, stowarzyszenia, cechy, instytucje kulturalne i oświatowe — świat urzędniczy i t. p. To „parcie od dołu", które jest sprawdzianem nietylko zrozumienia ale i głębokiego odczucia popartego czynem, w odniesieniu do Obrońców Ojczyzny zostało osiągnięte. Zarząd Główny Federacji po tym odzewie mógł być już spokojny, że jego zamierzenia nie trafią w próżnię. Wiara w powodzenie przedsięwzięcia była tembardziej usprawiedliwiona, że i cywilne społeczeństwo w niemniejszym stopniu stanęło do apelu. Oto

Wójt gminy Wołpa pow. Grodzieńskiego przesyła 54 złote i zawiadamia, że „*sumę tę złożyli li tylko małorolni gospodarze, którzy dla Dziadka oddaliby życie, o ile tego będzie wymagał*".

Nauczycielstwo szkół powszechnych gminy Holszańskiej pow. Oszmiańskiego „*ma największą przyjemność złożyć na tak bardzo doniosły cel skromną kwotę 44 złote*" oraz zadeklarowało przez dwa miesiące jeszcze składać po jednym złotym od każdego członka, życząc „*aby ani jednego Polaka nie brakowało w szeregach popierających tę akcję*".

Na uroczystości 3-go Maja w wiosce Sypniewo pow. Sępolno (Pomorze) zebrano 42.05 zł. „*Pomimo, że okolica tutejsza bardzo biedna, jednakże w zrozumieniu tak doniosłego znaczenia, jakie posiada fundusz na zwalczanie szpiegostwa, które ludność na po-*

graniczu najbardziej odczuwa, każdy choć mało ale chętnie swój ciężko zapracowany grosz dorzucił".

Ludność powiatu Grudziądz chętnie składa swe datki — na terenie miasta zrozumienie okazali urzędnicy i niektóre Towarzystwa.„*Natomiast wielki przemysł j. n. Tow. Akc. Herzfeld Viktorius, Fabryka maszyn „Unja" i t. p. nietylko same odmówiły poparcia, lecz i zakazały zbiórki wśród swych pracowników*".

Związek Ziemian w Kaliszu „*w zrozumieniu doniosłego celu zbiórki oraz chcąc upamiętnić bytność Pana Marszałka Piłsudskiego w naszej prastarej Dzielnicy*" przesyła złożoną przez ziemian sumę 1.200 złotych.

W powiecie Sokólskim akcję zapoczątkowaną samodzielnie przez personel administracji gminnej ujął wyłoniony z szerokich sfer społeczeństwa „Powiatowy Komitet Zbiórki na Fundusz Dyspozycyjny". „*Akcja ta napotkała na całkowite zrozumienie jej znaczenia i doniosłości wśród ludności, która chętnie w miarę swoich skromnych zasobów udziela datków*". Podobne meldunki wpłynęły od Wydziału Powiatowego w Rohatynie, Wydziałów Powiatowych pow. Wyrzyskiego, pow. Prużańskiego, skąd donoszą, że „*...jest im wiadomem o zamiarze wszystkich gmin tut. powiatu wyasygnowania pewnych kwot na Fundusz Walki ze szpiegostwem*". Na terenie pow. Stolińskiego „*ilość materjału propagandowego zbiórki oraz list zbiórki jest tak duża, że z pewnością nie zostanie należycie wyzyskana*". Miasto Mszczonów „*Dla zadokumentowania łączności duchowej z Wodzem Narodu*" rozpoczy-

na zbiórkę i prosi o listy. Miasto Chorzele *„choć ubogie, lecz z groszowych składek młodzieży szkolnej niech popłynie jednocześnie świadomość koniecznego przyjścia z pomocą Państwu, którego potrzeb Sejm zrozumieć nie może“.*

Stowarzyszenie Urzędników Państwowych, Samorządowych i Komunalnych w Toruniu *„stolicy Pomorza, tej perły Polski, na którą zachłannym wzrokiem patrzy i czyha odwieczny wróg — krzyżak“*, rozpoczęło zbiórkę wśród stowarzyszonych, którzy *„bez wyjątku przyczynią się tą ofiarą na walkę z destrukcyjną robotą naszych wrogów“.*

Powiatowe Koło Federacji w Bydgoszczy *„...zwraca uwagę, że Wielkopolanie nie pamiętają, aby Koło Polskie w parlamencie niemieckim odważyło się kiedykolwiek skreślić fundusz dyspozycyjny niemieckiemu ministrowi Wojny...“*

„Stworzony ad hoc Komitet Zbiórki, złożony z przedstawicieli wszystkich departamentów Ministerstwa Skarbu“ natychmiast rozpoczął akcję wśród *„wszystkich Kolegów i Koleżanek, którym na sercu leży dobro państwa“.*

Nauczycielstwo w Werbie, pow. Dubno, *„przeczytawszy w prasie apel Federacji — chętnie opodatkuje się na ten cel...“*

Zarząd publicznej 6 kl. szkoły powszechnej w Taurowie, pow. Brzeżany, po zorganizowaniu już zbiórki wśród grona nauczycielskiego i wśród młodzieży szkolnej — prosi o dalsze listy *„na zbiórkę funduszu na walkę ze szpiegostwem celem zorganizowania akcji na terenie gminy tutejszej“.*

Ministerstwo Skarbu przesyła cenną papierośnicę srebrną, ofiarowaną przez współpracowników jednemu z kolegów.

Michał Górski urzędnik skarbowy w Starym Samborze, *„pragnąc złożyć i swoją cegiełkę na ołtarzu Ojczyzny — samorzutnie rozpoczął zbiórkę w gronie rodziny i znajomych“*. Stanisław Bolenbach, urzędnik kol. w Stanisławowie — z 70 zł. otrzymanej remuneracji — składa 20 zł., albowiem *„Pan Marszałek jako Minister Wojny musi mieć fundusz, bo tego wymaga dobro Ojczyzny. Co będziemy mogli to będziemy dawać“*.

Również znamienne są listy robotnika z Kresów i robotnika z Ameryki:

> *„Włączam się do Federacji Polskich Związków Obrońców Ojczyzny i s pokorą Proszę przyjąć odemnje marna (pinć złotych) na obrone Ojczyzny p. s. to tylko tym czasam że jestem Rabotnikjem a sezon zimowy mało sprzyja Robotkowi. wierny sługa i przyjaciel Ojczyzny i związków: Stefan M. Sawko z. Grodnjencka Powiat Wołkowyskij m. Kuźmicze: 4/IV 1929 r. Prenumerator Gospodaża Polskjego i Wierny sługa dla swego Ojca i Opjekuna Józefa Piłsudskiego“.*

* * *

> *„Rochester*
>
> *PANOWIE!*
>
> *Na wezwanie Federacji P. Z. O. O. do zebrania 2-ch miljonów złotych, jakie zacietrzewione .... partyjne skreśliło z sum budżeto-*

wych sztabu Głównego. Ja robociarz polski wysłałem 5 dolarów przekazem pocztowym dnia 20 kwietnia i proszę o przekazanie tej skromnej sumki na fundusz dyspozycyjny p. ministra spraw wojskowych, nie waha się ...... partyjna umniejszać zdolności obrony państwa, nie widzi, nie czyta jaką wściekłą propagandę prusak prowadzi w czasopismach angielskich za czwartym rozbiorem Polski przeciw pożyczce dla naszej ojczyzny, ... dusze zamiast pracować w zgodzie to tylko szkodzą naszej biednej ojczyźnie i kiedy ten chłop i robotnik zrozumie, że partje ani rząd robotniczy nie da im chleba darmo, mniej politykować a więcej pracować.

Z głębokim szacunkiem

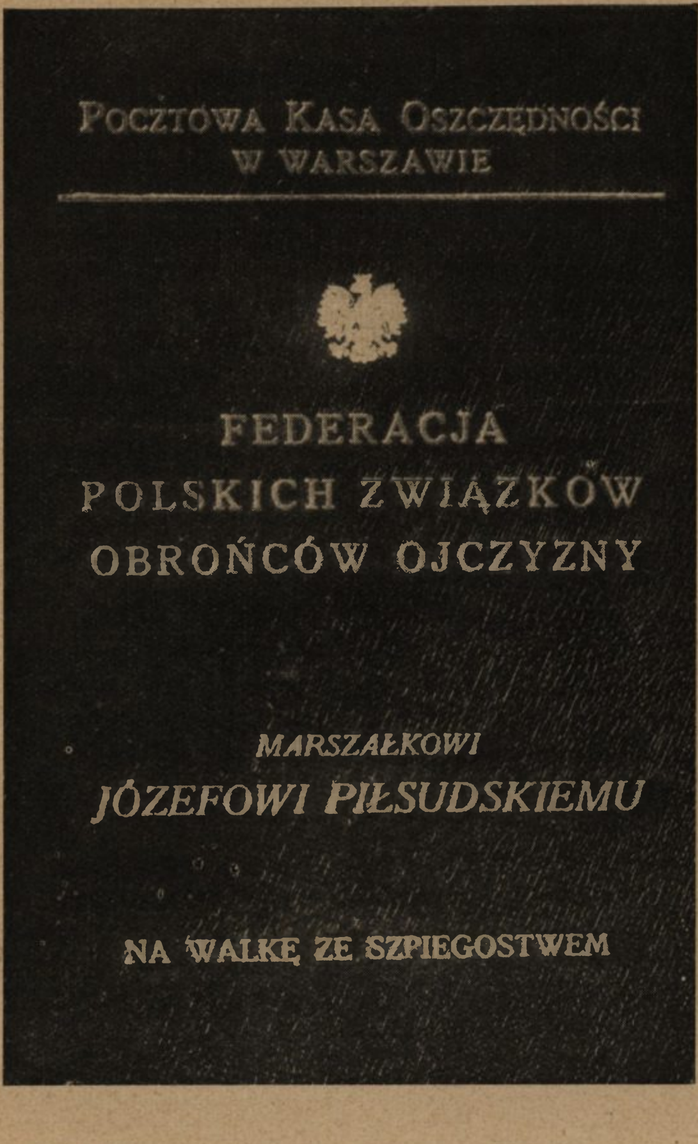
Gustaw Bonkowski.

202 Weyl st. Rochester Nr. 4 n. America".

* * *

Zwyciężył interes państwa. Zdrowy instynkt nie zawiódł społeczeństwa, które wykazało wielkie zrozumienie dla potrzeby państwowej i potrzebę tę postawiło ponad wewnętrznemi tarciami. Szereg grup, stowarzyszeń i jednostek zbliżonych ideowo do klubów, które ten fundusz skreśliły, nie zsolidaryzowały się z niemi i niezależnie od czynionych zbiórek w swoich szeregach na Fundusz Walki ze Szpiegostwem — potępiły je w słowach niejednokrotnie tak mocnych, że w sprawozdaniu niniejszem przytoczyć się ich nie dało. W tem potępieniu wzięły udział wszystkie war-

Okładka książeczki oszczędnościowej na miljon złotych
wręczonej
Marszałkowi JÓZEFOWI PIŁSUDSKIEMU
w dn. 11 listopada 1929 r.

stwy i grupy społecznie, jak: włościanie, robotnicy, przemysłowcy, kupcy, ziemianie, mieszczanie, żydzi, wojsko, policja, urzędnicy, nauczycielstwo i młodzież szkolna.

PIERWSZY MILJON.

Zbiórka nie została jeszcze ukończona. Niniejsze sprawozdanie obejmuje pierwszy jej miljon zebrany w okresie czasu od 19 marca do 8 listopada 1929 r. W ostatnim czasie dzienny wpływ ze zbiórki do Centralnego Komitetu wynosi przeciętnie około 7.000 zł.

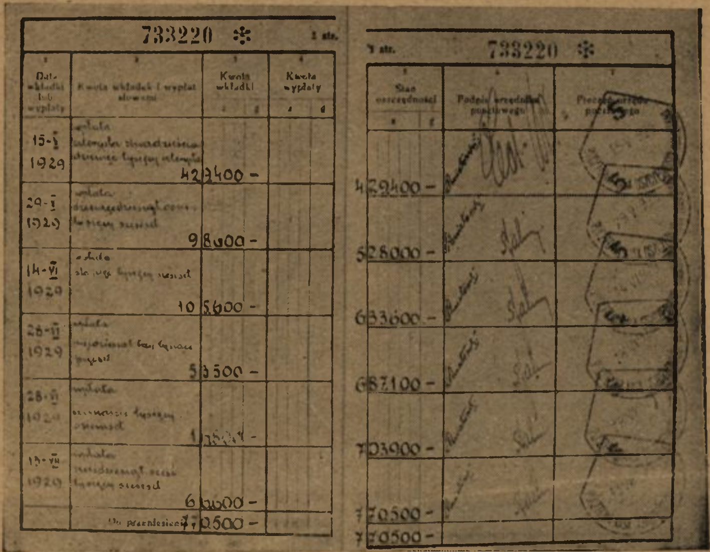
Z pośród 23.387 rozesłanych list składkowych — zwrócono wypełnionych 7.256 — reszta znajduje się jeszcze w obiegu.

W listach zwróconych — przeciętna liczba ofiarodawców na jedną listę wypada 40.— przeciętna kwota na liście wynosi zł. 54.81. Jeżeli podobny stosunek istnieje na listach niezwróconych, to należy przyjąć, że *w zbiórce pierwszego miljona przyjęło udział około 650.000 osób.*

Suma 1.062.939.00 zł. wpłynęła do Centralnego Komitetu Zbiórki za pośrednictwem P. K. O. w 6.541 odcinkach po zł. 162.50 przeciętnie na każdym. Z tego można wnioskować, że na terenie państwa około sześciu i pół tysiąca osób przyjęło udział w zbiórce pierwszego miljona.

Tym to sześciu i pół tysiącom zbierających oraz stowarzyszeniom, które prowadziły zbiórkę w swoich szeregach, w wysokiem stopniu zawdzięczać należy, że koszty administracyjne pierwszego miljona wyniosły tylko 23.891.46 zł. czyli około 2.4 proc. Pozostałe

Wyciąg z książeczki P. K. O. wręczonej Marszałkowi Piłsudskiemu z pierwszym miljonem złotych na walkę ze szpiegostwem.

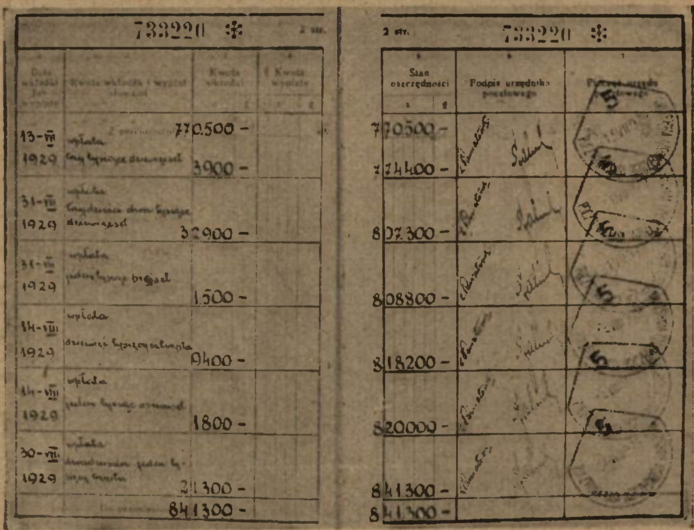
733220 ❊ 2 str.

Data wkładki lub wypłaty	Kwota wkładek i wypłat słownie	Kwota wkładki	Kwota wypłaty
15-I 1929	[illegible]	429400 –	
29-I 1929	[illegible]	98600 –	
14-VI 1929	[illegible]	105600 –	
28-VI 1929	[illegible]	53500 –	
28-VI 1929	[illegible]	[illegible] –	
13-VII 1929	[illegible]	66600 –	
	Do przeniesienia	770500 –	

3 str. 733220 ❊

Stan oszczędności	Podpis urzędnika pocztowego	Pieczęć urzędu pocztowego
429400 –	[illegible]	[illegible]
528000 –	[illegible]	[illegible]
633600 –	[illegible]	[illegible]
687100 –	[illegible]	[illegible]
703900 –	[illegible]	[illegible]
770500 –	[illegible]	[illegible]
770500 –		

...„W ostatnim czasie dzienny wpływ ze zbiórki do Centralnego Komitetu wynosi przeciętnie około 7.000 zł."
(str. 30).

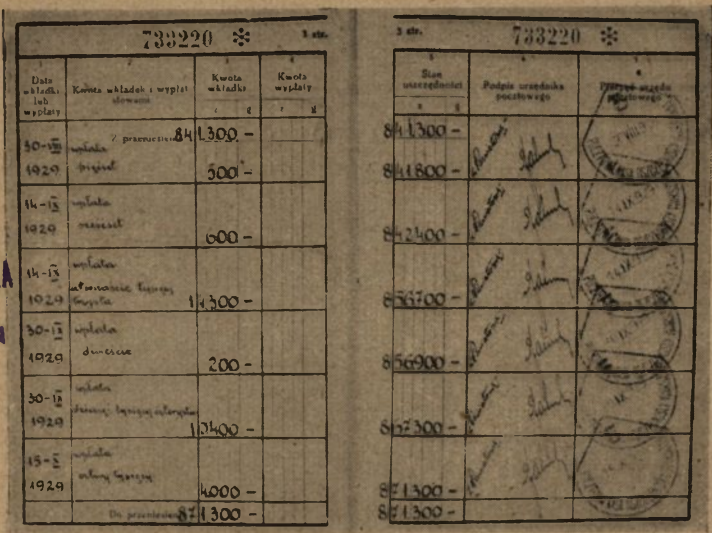

733220

Data wkładki lub wypłaty	Kwota wkładki i wypłat słowami	Kwota wkładki	Kwota wypłaty
	Z przeniesienia	770500 -	
13-VIII 1929	wpłata	3900 -	
31-VIII 1929	wpłata	32900 -	
31-VIII 1929	wpłata	1500 -	
14-VIII 1929	wpłata	9400 -	
14-VIII 1929	wpłata	1800 -	
30-VIII 1929	wpłata	21300 -	
	Do przeniesienia	841300 -	

733220

Stan oszczędności	Podpis urzędnika pocztowego	Pieczęć urzędu pocztowego
770500 -		
774400 -		
807300 -		
808800 -		
818200 -		
820000 -		
841300 -		
841300 -		

...„Zbiórka nie została jeszcze ukończona. Niniejsze sprawozdanie obejmuje pierwszy jej miljon...“ (str. 30).

733220 ❊ 1 str.

Data wkładki lub wypłaty	Kwota wkładek i wypłat słowami	Kwota wkładki zł gr	Kwota wypłaty zł gr
30-VIII 1929	Z przeniesienia 84 / wpłata [illegible]	1300 - / 500 -	
14-IX 1929	wpłata [illegible]	600 -	
14-IX 1929	wpłata [illegible]	14300 -	
30-IX 1929	wpłata [illegible]	200 -	
30-IX 1929	wpłata [illegible]	10400 -	
15-X 1929	wpłata [illegible]	4000 -	
	Do przeniesienia 87	1300 -	

3 str. 733220 ❊

Stan uszczędności zł gr	Podpis urzędnika pocztowego	Odcisk stempla pocztowego
841300 - / 841800 -	[illegible]	[illegible]
842400 -	[illegible]	[illegible]
856700 -	[illegible]	[illegible]
856900 -	[illegible]	[illegible]
867300 -	[illegible]	[illegible]
871300 -	[illegible]	[illegible]
871300 -		

...„należy przyjąć, że w zbiórce pierwszego miljona przyjęło udział około 650.000 osób..." (str. 30).

koszty, które musiały być niewspółmiernie wyższe — musieli pokryć bądź zbierający, bądź stowarzyszenia.

Uwzględniając, że przy 40 ofiarodawcach przeciętna suma wynosi zł. 54.81 na listę — to *przeciętna suma na osobę wynosi niespełna 1.37 zł.* Tę przeciętną, przy uwzględnieniu szerokiego udziału niezamożnej ludności, która składa niejednokrotnie minimalne składki — należy uważać za wysoką. Z tego wynika, że ludność daje z pełnem zrozumieniem celu i znaczenia tych składek.

Przytoczony niżej protokuł Komisji Rewizyjnej, która badała stan rachunkowości oraz wyniki prac Centralnego Komitetu Zbiórki w dniu 8 listopada r. b. uwzględnia ostatni stan przed wręczeniem miljona Marszałkowi Piłsudskiemu t. j. do dnia 7 listopada włącznie.

PROTOKÓŁ

Posiedzenie Komisji Rewizyjnej Federacji Polskich Związków Obrońców Ojczyzny, odbytego w dniu 8 listopada 1929 r. pod przewodnictwem Vice-Ministra p. Stefana Starzyńskiego i przy udziale członków p. Naczelnika Tadeusza Sągajłło i radcy Władysława Izdebskiego.

Zadaniem Komisji było zbadać stan rachunkowości oraz wyniki prac Centralnego Komitetu Zbiórki Funduszu na walkę ze szpiegostwem dla Marszałka Józefa Piłsudskiego.

W wyniku swych prac Komisja stwierdziła:

1) Na zasadzie uchwały Zarządu Głównego Federacji z dnia 15 marca 1929 r. Prezydjum Federacji

na posiedzeniu swem, odbytem 19 marca tegoż roku, powołało do życia Centralny Komitet Zbiórki Funduszu na Walkę ze Szpiegostwem dla Marszałka Józefa Piłsudskiego w składzie osób:

Pan Józef Ryszkiewicz, jako przewodniczący, i Pan Wincenty Daremniak jako zastępca z prawem dokooptowania członków.

2) Komitet wydrukował 30.000 list zbiórki w serjach po 10.000 każda. Z tej liczby w obiegu było 23387, a nierozesłanych 6613 szt., które przechowują się w biurze Komitetu, mającego swą siedzibę w lokalu Federacji.

3) Z liczby obiegających list zwrócono Komitetowi 7256 szt. Na ogólną sumę zł. 397.848.32. Ponadto na Fundusz wpłynęła kwota zł. 665.090.68, stanowiąca łączną sumę zarówno stopniowo inkasowanych kwot na listy, pozostające jeszcze w obiegu, jak też ofiar wpływających samorzutnie.

Ogólem wpłynęło na Fundusz 1.062.939.00 zł., z czego gotówką 1.004.725.36 zł. reszta zaś 55.050 zł. pozostaje jeszcze do zainkasowania u dłużników.

4) Przekazywane na poczet będących w obiegu list zbiórki kwoty wpływają na rachunki czekowe w P. K. O. za numerami 19544 i 19580, później zaś każdego 14 i 30 dnia miesiąca przelewane są na konto oszczędnościowe, oprocentowane 7 proc. Oprocentowanie to przysporzyło dochodu do 8 listopada 1929 r. zł. 23.679,14.

5) Koszty administracyjne związane ze Zbiórką Funduszu wynoszą 23.891.46 zł. Ponieważ koszty te przewyższają kwotę osiągniętych odsetek zaledwie

o sumę 1.827,24 zł., przeto podkreśla się, że uszczuplenie Funduszu kosztami administracjnemi stanowi tylko niespełna 1,8 pro mille.

6) Ewidencja będących w obiegu list zbiórki prowadzona jest należycie i stanowi materjał, dający się łatwo sprawdzić. Osoby lub instytucje, upoważnione do prowadzenia zbiórki, posiadają własne konta, które z jednej strony uznawane są za wszelkie nadsyłane przez te osoby przekazy pieniężne, z drugiej zaś strony obciążone są ogólnemi sumami, uwidocznionemi na poszczególnych zwracanych listach zbiórki. Tak prowadzona rachunkowość jest wystarczająco przejrzysta i daje możność orjentowania się, jakie zadłużenie ewentualnie obciąża daną osobę z tytułu już zwróconych Komitetowi list zbiórki oraz jakie kwoty zostały prze tę też osobę przesyłane do Komitetu na rachunek będących jeszcze w obiegu list.

Komisja, po sprawdzeniu na wyrywki pewnych pozycyj, doszła do przekonania, że zapisy książkowe uskuteczniane są prawidłowo i zgodnie z dokumentami.

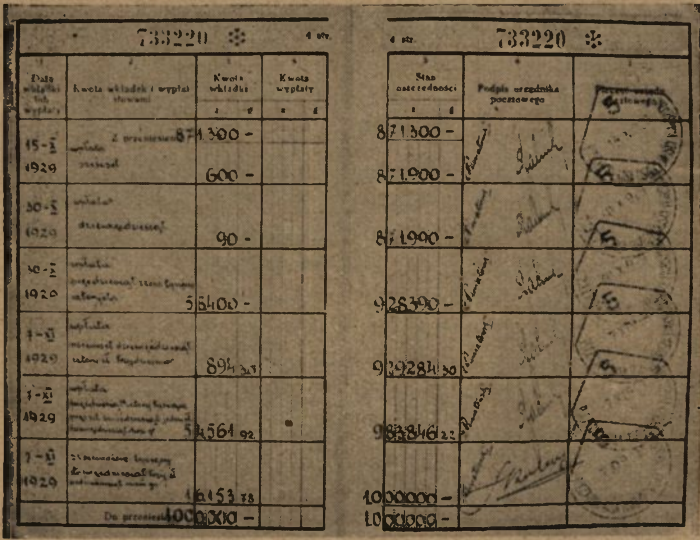
7) Komisja uznaje słuszność decyzji Centralnego Komitetu Zbiórki Funduszu, doręczenia Panu Marszałkowi Józefowi Piłsudskiemu narazie okrągłej sumu 1.000.000 złotych.

Warszawa, dnia 8 listopada 1929 roku.

Przewodniczący Komisji Rewizyjnej
(—) Stefan Starzyński.

Członkowie:

(—) Tadeusz Sągajłło.
(—) Władysław Izdebski.

733220 — 4 str. | 4 str. — 733220

Data wkładki lub wypłaty	Kwota wkładek i wypłat słowami	Kwota wkładki zł gr	Kwota wypłaty zł gr	Stan oszczędności zł gr	Podpis urzędnika pocztowego	
15-X 1929	Z przeniesienia 871.300 –	600 –		871.300 – / 871.900 –		
30-X 1929	[illegible]	90 –		871.990 –		
30-X 1929	[illegible]	56.400 –		928.390 –		
7-XI 1929	[illegible]	894 30		929.284 30		
7-XI 1929	[illegible]	54.564 92		983.846 22		
7-XI 1929	[illegible]	16.153 78		1.000.000 –		
	Do przeniesienia	1.000.000 –		1.000.000 –		

...„*Komisja uznaje słuszność decyzji Centralnego Komitetu Zbiórki Funduszu, doręczenia Panu Marszałkowi Józefowi Piłsudskiemu narazie okrągłej sumy 1.000.000 złotych*". *(str. 36).*

Jak z powyższego protokułu wynika — listy składek, które zostały dotychczas zwrócone obejmują kwotę zł. 397.848.32, czyli stanowią niewiele ponad trzecią część miljona, który już wpłynął do Kasy Centralnego Komitetu Zbiórki. Pozostałe dwie trzecie zebranego miljona figuruje na listach, które jeszcze są w obiegu. To też w niniejszem sprawozdaniu nie da się jeszcze zilustrować cyfrowo istotnego udziału ludności państwa w zbiórce pierwszego miljona. Niżej podany Raport Dzienny ilustruje ostatni stan rachunków przed zbadaniem rachunkowości przez Komisję Rewizyjną w dniu 8 listopada. Od dnia 8 listopada do dnia wręczenia Marszałkowi Piłsudskiemu pierwszego miljona wpłynęło jeszcze 28.499.25 zł., czyli stan wpływów do dnia 11 listopada 1929 r. wynosił razem 1.085.267.69 zł.

* * *

CENTRALNY KOMITET ZBIÓRKI FUNDUSZU
na walkę ze szpiegostwem
dla MARSZAŁKA JÓZEFA PIŁSUDSKIEGO

Raport dzienny

Stan na dzień 8 listopada 1929 r.

Przychód			Rozchód
1.056.768.44	Ogólna suma wpłat do dnia 7/XI-29.		
6.170,56	Wpłaty w dniu 7/XI-29		
	LOKATY		
	P.K.O. k-to Nr. 733.230 . .	703 900.—	
	P.K.O. k-to Nr. 19.544		
	P.K.O. k-to Nr. 19.580		
	P.K.O. k-to oszcz. Nr. 683.000	277.146,22	981.046,22
	DŁUŻNICY, KOSZTY I STORNA		
	Do zainkasowania u dłużników	55.050,—	
	Koszty manipulacyjne P.K.O. .	961,22	
	Koszty administracji . . .	23.891,46	
	Storna P.K.O. z dnia 26 i 30/IX		
	oraz 4/XI	1.990,10	81.892,78
1.062.939,00		Zł.	1.062.939,00

STAN GOTÓWKOWY

LOKATY, jak wyżej		981.046,22
ODSETKI k-to Nr. 733 230	20.889,75	
„ k-to oszcz. Nr. 683.000	2.623,81	
k-to czek. Nr. 19544 i 19580	165.58	23.679,14
Stan gotówkowy na dzień 8/XI	Zł.	1.004.725,36

STATYSTYKA

Ogółem wysłano list. . .	23.387 szt	
Zwrócono do dnia 7/XI. .	7.256 „	
Zwrócono w dniu 7/XI	(niebyło)	
ogółem 7.256 szt. na	Zł.	397.848,32
Pozostaje niezwróconych	16 131 szt.	

Przeciętna na listę. . . . Zł. 54.81
Ogólna ilość odcinków P.K.O. 6541 szt.
Przeciętna na odcinek zł. . . .162,50

UROCZYSTOŚCI ZWIĄZANE Z WRĘCZENIEM PIERWSZEGO MILJONA

MARSZAŁKOWI PIŁSUDSKIEMU

Dzień 11 listopada, jedenasta rocznica niepodległości, został wybrany jako data wręczenia Marszałkowi Piłsudskiemu pierwszego miljona złotych, zebranego przez Obrońców Ojczyzny na walkę ze szpiegostwem.

Uroczystość tą złączono z radosną rocznicą odzyskania niepodległości Polski, bo dla obrony niepodległości ten miljon zebrano. Był to zarazem jeden z pierwszych większych czynów zbiorowych, w którym Obrońcy stwierdzić mogli, że drzemiąca w każdym z nich energja, zjednoczona w Federacji, została pomnożona przez 300 tysięcy i przekuta w czyn. A w czynie tym odnaleziono wspólny język dla wszystkich Obrońców Ojczyzny, wspólną myśl i wspólną ideę w pracy dla Polski. Różnicę zapatrywań i sposobów myślenia okazało się, że można odłożyć na bok, wobec tego, że w Polsce jest dużo konkretnej pracy, która nie budzi wątpliwości w żadnym prawdziwym patrjocie.

To też dzień ten dla Obrońców Ojczyzny stał się też i świętem rodzinnem Sto dziewiętnaście pocztów ze

sztandarami przybyło w dniu tym do stolicy, a dwie kompanje przysposobienia wojskowego Federacji — z rezerwistów i b. wojskowych złożone przybyły jako asysta do sztandarów. Delegacje Stowarzyszeń Obrońców Ojczyzny z 240 ośrodków Polski powiększyły liczbę uczestników uroczystości do tysiąca. Zjazd ten był zarazem manifestacją uczuć ludności Ziem Zachodnich dla Polski. Na 119 pocztów sztandarowych — zgórą 40 przysłało Pomorze, 25 Wielkopolska — 15 Śląsk. Była to godna odpowiedź na prowokacje i zniewagi niemców, którzy usiłują przekonać świat, że Śląsk i Pomorze należą się im, gdyż jakoby za czasów niewoli zostały już dostatecznie zniemczone.

Już o godz. 8.30 rano dnia 11 listopada zebrali się Obrońcy na Placu przy kościele Wizytek, gdzie ustawili się do pochodu. Komendę nad całością objął pos. mjr. Zyndram Kościałkowski, Viceprezes Federacji i Prezes Stow. Rezerwistów i b. Wojskowych. Na przedzie ustawiła się orkiestra kolejowa, za nią poczty sztandarowe z kpt. Gierłowskim na czele, za sztandarami delegacje, które prowadził por. Andrzejewski — bataljon przysposobienia wojskowego pod komendą rtm. Kurowskiego zamykał pochód. W tym porządku Obrońcy Ojczyzny w mundurach Federacji o godz. 9.15 odmaszerowali na Zamek, gdzie ustawili się w czworobok. Z nimi w pochodzie oraz wszystkich dalszych uroczystościach ramię przy ramieniu maszerowała delegacja Stow. Dowborczyków, które choć jeszcze nie jest członkiem Federacji, w ten sposób zaznaczyło solidarność z jej pracami.

Dowódca całości pos. mjr. Kościałkowski złożył

...„Komendę nad całością objął poseł mjr. Zyndram Kościałkowski, Viceprezes Federacji i Prezes Stow. Rezerwistów i b. Wojskowych". (str. 41).

...„Przy dźwiękach Hymnu Narodowego — Pan Prezydent w otoczeniu Gen. D-ra Góreckiego, Sekretarza Gen. Fed. W. Wyrzykowskiego i świty przyjął raport od mjra Kościałkowskiego i przeszedł przed frontem pocztów sztandarowych, delegacyj i kompanij..." (str. 44).

raport Prezesowi Federacji gen. dr. Romanowi Góreckiemu, poczem wśród podniosłego nastroju tysiąca Obrońców, nastąpiło uroczyste wręczenie przez Pomorski Związek Powstańców i Wojaków dyplomu Prezesa Honorowego tej organizacji — Prezesowi Federacji gen. Góreckiemu.

O godz. 11 na dziedziniec Zamkowy przybył pieszo z Katedry Pan Prezydent Rzeczypospolitej w towarzystwie Ministra Spraw Wewnętrznych gen. Sławoj - Składkowskiego oraz swego otoczenia. Orkiestra odegrała Hymn Narodowy. Kompanje sprezentowały broń. Pochyliły się sztandary Obrońców Ojczyzny przed Najwyższym Przedstawicielem Majestatu Najjaśniejszej Rzeczypospolitej Polskiej. Przy dźwiękach Hymnu Narodowego — Pan Prezydent pizyjął raport od mjra Kościałkowskiego i przeszedł przed frontem pocztów sztandarowych, delegacyj i kompanij — poczem Prezes Federacji — gen. Roman Górecki przemówił do Pana Prezydenta w te słowa:

Najdostojniejszy Panie Prezydencie, Czcigodny nasz Protektorze!

Gdy cały naród polski święci jedenastą rocznicę swej niepodległości — zebraliśmy się tutaj sfederowani Obrońcy Ojczyzny ze wszystkich stron Polski. Przyjechali delegaci z Pomorza, Wielkopolski, Śląska, Małopolski, Wołynia i Polesia, — przysłało swych reprezentantów Wilno, również reprezentowane

są Centralne województwa. Jednem słowem cała Polska, jak długa i szeroka przysłała tutaj w dniu dzisiejszym swoich Obrońców.

To też przyszliśmy do Ciebie Najdostojniejszy Panie Prezydencie, aby Ci złożyć hołd należny Majestatowi Najjaśniejszej Rzeczypospolitej, — by Cię zapewnić i złożyć ślubowanie, że od haseł, wypisanych na naszych sztandarach nigdy nie odstąpimy, i że jak kiedyś walczyliśmy i w więzieniach cierpieliśmy za wolność Polski, tak teraz dla zmartwychwstałej Polski pracować będziemy do ostatniego tchu.

Federaci, wznieśmy okrzyk, który niech cała Polska posłyszy:

Najdostojniejszy Pan Prezydent Rzeczypospolitej i Czcigodny Protektor Federacji— niech żyje!

Hamowane dotąd uczucia w okrzyku tym wyładowały się naraz z tysiąca piersi. Nieopisany entuzjazm ogarnął szeregi. Okrzyk — niech żyje! — przerodził się w spontaniczną manifestację uczuć dla Głowy Państwa, że na dziedzińcu Zamkowym czas dłuższy aż huczało od tych okrzyków.

Po przyjęciu hołdu — Pan Prezydent osobiście dekorował oficerskim Krzyżem Odrodzenia Polski — ociemniałego inwalidę — Prezesa Związku Ociemniałych Żołnierzy — mj-ra Wagnera, polecając następ-

Prezes Federacji, gen. Roman Górecki przemawia do Pana Prezydenta Rzeczypospolitej. (str. 45).

...„przyszliśmy do Ciebie, Najdostojniejszy Panie Prezydencie, by Cię zapewnić i złożyć ślubowanie, że od haseł, wypisanych na naszych sztandarach nigdy nie odstąpimy!...“

nie gen. Sławoj - Składkowskiemu oraz gen. Góreckiemu dekorację grupy Obrońców Ojczyzny przedstawionych do odznaczeń w roku zeszłym z okazji rocznicy dziesięciolecia niepodległości.

Po skończonej uroczystości Obrońcy Ojczyzny w tym samym szyku przyjęli udział w ogólnej defiladzie wojska, policji państwowej, stowarzyszeń p. w. i w. f. i t. d., którą na Placu swego Imienia przyjmował Marszałek Piłsudski. Z Placu Marszałka Piłsudskiego pomaszerowali wprost do Belwederu, w celu uroczystego wręczenia książeczki czekowej na miljon złotych, oraz 25 ksiąg, gdzie oprawione były listy z setkami tysięcy podpisów osób, które przyjęły udział w zbiórce pierwszego miljona.

Na placu Trzech Krzyży przyłączyły się do nich dwie kompanje Związku Strzeleckiego, jako asysta przy mającej się odbyć w Belwederze uroczystości.

O godz. 13.30 przy dźwiękach Pierwszej Brygady wkroczyły na dziedziniec Belwederu poczty sztandarowe, delegacje, kompanje p. w. Federacji i Związku Strzeleckiego, w czem kompanja górali w strojach góralskich, gdzie Sfederowani Obrońcy Ojczyzny sformowali czworobok. Równocześnie na dziedziniec przybywać poczęły delegacje oficerskie oddziałów stacjonowanych w stolicy, instytucyj wojskowych, generałowie — między którymi byli: gen. Konarzewski, Rydz-Śmigły, Skierski, komendant Miasta — płk. Wieniawa-Długoszowski i inni, delegacje policji państwowej ze wszystkich województw państwa, przedstawiciele władzy politycznej, przedstawiciele Związku Strzeleckiego, wreszcie przedstawiciele stołecznych stowa-

...„Obrońcy Ojczyzny w tym samym szyku przyjęli udział w ogólnej defiladzie, którą na Placu swego Imienia przyjmował Marszałek Piłsudski..." (str. 47).

...„Z Placu Marszałka Piłsudskiego pomaszerowali wprost do Belwederu, w celu uroczystego wręczenia książeczki oszczędnościowej na miljon złotych...“ (str. 47).

rzyszeń, wchodzących w skład Federacji, Centralny Komitet Zbiórki Funduszu na walkę ze szpiegostwem oraz Zarząd Główny Federacji z Prezesem gen. Góreckim na czele.

O godz. 14-ej przybył Marszałek Piłsudski. Orkiestra zagrała Hymn Narodowy. Kompanje sprezentowały broń. I znowu pokłoniły się sztandary, tym razem przed swym Zwycięskim Wodzem. Potężny okrzyk: „Niech żyje!" rozległ się w szeregach i wśród zgromadzonych przed pałacem delegacyj.

Marszałek Piłsudski przyjął raport od mjra Kościałkowskiego, poczem przeszedł przed frontem oddziałów i pocztów sztandarowych, a następnie udał się w kierunku pałacu, gdzie zatrzymał się na stopniach.

Wówczas podszedł do Marszałka Prezes Federacji gen. dr. Roman Górecki w towarzystwie Zarządu Głównego i Centralnego Komitetu Zbiórki i wygłosił następujące przemówienie:

OBYWATELU KOMENDANCIE
CZCIGODNY PANIE MARSZAŁKU!

Przyszliśmy tutaj w imieniu 25 związków Obrońców Ojczyzny, grupujących w swych szeregach zgórą 320 tysięcy byłych wojskowych.

W przeddzień Twych Imienin postanowiliśmy na wniosek p. Wincentego Daremniaka — b. Prezesa Związku Podoficerów

.....Marszałek Piłsudski przyjął raport od mjra Kościałkowskiego, poczem przeszedł przed frontem oddziałów i pocztów sztandarowych...“ (str. 50).

Rezerwy — rozpocząć zbiórkę na fundusz walki ze szpiegostwem, by uzupełnić skreśloną sumę do tej wysokości, jaką Ty, Panie Marszałku, uznałeś za konieczną z punktu widzenia obrony Państwa. — W akcji tej kierowała nami głęboka żołnierska wiara w to, co Ty Zwycięski nasz Wodzu Naczelny nam powiesz — bo któż w Polsce lepiej od Ciebie ocenić potrafi potrzeby Armji w dziedzinie tak niezmiernie doniosłej, jak zwalczanie rozwielmożnionego w Polsce szpiegostwa?!

I dlatego rozpoczęliśmy zbiórkę w całym kraju, jakkolwiek zdawaliśmy sobie sprawę z tego, jakie trudności będziemy mieli do pokonania.

I oto przychodzimy dziś do Ciebie, Panie Marszałku, by Ci wręczyć rezultat dotychczasowej akcji t. j. 1-szy miljon złotych a równocześnie by Ci oddać te setki tysięcy podpisów — jakie na tych listach zbiórkowych złożyli liczni ofiarodawcy. — Z radością podkreślić mogę, że w tych listach nie brakło nikogo! Jest armja czynna, są byli wojskowi— są reprezentowane wszystkie warstwy społeczne — składki wynosiły przeciętnie **po 1,37 zł.**, choć były i po 20 gr. I dlatego równocześnie przynosimy Ci Panie Marszałku,

zwrócone dotychczas listy zbiórkowe, w których umieszczone są nazwiska tych Polaków— którzy kwestję obrony Państwa stawiają ponad wewnętrzne spory i waśnie partyjne: w myśl szczytnego hasła „Salus Rei Publicae— suprema lex".

OBYWATELU KOMENDANCIE!

Federacja Obrońców Ojczyzny wypisała na swych sztandarach wielki zew, idący po wszystkich ziemiach Rzeczypospolitej, jak długa i szeroka: **„Wszystko dla Państwa i dla jego mocarstwowego stanowiska w świecie“.**

W myśl tego wzniosłego hasła postępując, przyszliśmy tutaj, by Ci zameldować, że obecnie cały wysiłek nasz idzie w tym kierunku, by, w szarej, codziennej pokojowej pracy — wygrać zapowiedziany przez Ciebie wyścig— lecz gdyby nadeszła chwila, że Polska znaleźćby się mogła w niebezpieczenstwie, wtedy **nasze mienie, nasze siły i nasze życie — do Twojej oddajemy dyspozycji.**

Po przemówieniu gen. Góreckiego podszedł do Marszałka Prezes Centralnego Komitetu Zbiórki rtm. rez. Józef Ryszkiewicz i wręczył Mu książeczkę P. K. O. na sumę jednego miljona złotych z napisem: „Federacja Polskich Związków Obrońców Ojczyzny
Marszałkowi Józefowi Piłsudskiemu
Na Walkę ze Szpiegostwem".

...„*Po przemówieniu gen. Góreckiego, podszedł do Marszałka Prezes Centralnego Komitetu Zbiórki rtm. rez. Józef Ryszkiewicz i wręczył Mu książeczkę P. K. O. na sumę jednego miljona złotych*"... *(Z prawej strony stoi gen. dr. Roman Górecki). (str. 53).*

Marszałek przyjął książeczkę, zasalutował, podziękował krótko po żołniersku, poczem żegnany długo niemilknącemi okrzykami: „Niech żyje" udał się do pałacu. Po drodze w hallu przeszedł przed stołami, gdzie w ozdobnych oprawach leżało rozłożonych 25 ksiąg mieszczących listy z setkami tysięcy podpisów osób, które przyjęły udział w zbiórce pierwszego miljona. Marszałek, mimo zmęczenia, z zainteresowaniem spoglądał na ten ciekawy dokument, który dla przyszłego historyka będzie cennym przyczynkiem ilustrującym ten, tak ważny w dziejach odrodzonej Polski, okres.

* * *

Na tem zakończyła się uroczystość wręczenia pierwszego miljona. Zbiórka drugiego miljona w toku. Trzeba tylko wzmóc tempo, zwiększyć wysiłek i doprowadzić zaczęte dzieło do końca.

To też już 10 listopada — w przeddzień uroczystości święta niepodległości, na murach stolicy ukazała się druga odezwa Federacji, którą podajemy poniżej.

...„*w hallu, gdzie w ozdobnych oprawach leżało rozłożonych 25 ksiąg mieszczących listy z setkami tysięcy podpisów...*“ *(str. 55).*

FEDERACJA
POLSKICH ZWIĄZKÓW OBROŃCÓW OJCZYZNY

OBYWATELE!

SFEDEROWANI OBROŃCY OJCZYZNY!

W dzień Imienin

Marszałka Józefa Piłsudskiego

zwróciliśmy się do Was z gorącym apelem, by rozpocząć w całym kraju zbiórkę na fundusz walki ze szpiegostwem, celem uzupełnienia skreślonej w budżecie Ministerstwa Spraw Wojskowych sumy.

Apel nasz nie przebrzmiał bez echa. Szerokie warstwy NARODU POLSKIEGO, reprezentowane przez wszystkie klasy społeczne, wzięły sobie gorąco do serca nasze wezwanie dzięki czemu zebraliśmy już zgórą MILJON, tak że w dzień święta NIEPODLEGŁOŚCI NARODU wręczymy

Marszałkowi Józefowi Piłsudskiemu

pierwszy miljon złotych

Równocześnie wręczymy 7,000 list składkowych, zawierających zgórą 600,000 nazwisk tych Polaków, którzy stawiając na pierwszem miejscu dobro i obronę Państwa, przyczynili się do zebrania tego pierwszego miljona.

Wzywamy Was obywatele byście wzięli liczny udział w uroczystości wręczenia, która odbędzie się w Belwederze, dnia 11 listopada r. b., o godz. 2 po południu.

Lecz z chwilą wręczenia **pierwszego miljona** nie skończyło się nasze zadanie. Ze zdwojoną energją przystępujemy do dalszej zbiórki **drugiego miljona,** tak by go jeszcze w ciągu bieżącego roku budżetowego wręczyć **Marszałkowi Polski.**

Dlatego zwracamy się do Was obywatele i sfederowani Obrońcy Ojczyzny, byście jak dotychczas wzięli czynny udział

w akcji zbiórkowej i byście dali w ten sposób widoczny dowód, że zagadnienia Obrony Państwowej, a w szczególności zwalczanie rozwielmożnionego w Polsce szpiegostwa leżą Wam na sercu.

Warszawa, dnia 8 listopada 1929 roku.

ZARZĄD GŁÓWNY
Federacji Polskich Związków Obrońców Ojczyzny.

ZWIĄZKI SFEDEROWANE:

1. Związek Oficerów Rezerwy.
2. Ogólny Związek Podoficerów Rezerwy.
3. Stowarzyszenie Rezerwistów i b. Wojskowych.
4. Związek Legjonistów.
5. P. O. W.
6. Związek Legjonistów Puławskich.
7. Centralny Związek Osadników Wojskowych.
8. Związek Obrońców Lwowa — Lwów.
9. Związek Powstańców Śląskich — Katowice.
10. Związek Tow. Powstańców i Wojaków — Poznań.
11. Związek Tow. Powstańców i Wojaków — Pomorze.
12. Związek Kaniowczyków i Żeligowczyków.
13. Legja Inwalidów Wojsk Polskich.
14. Związek Stowarz. Ociemniałych Żołnierzy.
15. Związek Inwalidów Woj. R. P.
16. Związek b. Uczest. Powstań Narodowych.
17. Związek Bajończyków.
18. Legjon Śląski.
19. Związek Sybiraków.
20. Związek b. Uczestników Wojsk. Straży Kolej.
21. Związek b. Wojskowych Polskich w Belgji.
22. Związek Towarzystw Marynarzy Rzplitej Pol.
23. Związek Weteranów Polskich we Francji.
24. Związek Legjonistek Polskich.

Składki należy wpłacać: W każdym Urzędzie Pocztowym i Oddz. P. K. O. na konto Centralnego Komitetu Zbiórki **Nr. 19544.**

DRUGI MILJON.

O ile z niniejszego, niepełnego sprawozdania nie można jeszcze wyciągać wniosków ile na walkę ze szpiegostwem złożyły poszczególne grupy społeczne, o tyle wnioski ogólne w odniesieniu do całego społeczeństwa z przytoczonych w niniejszem sprawozdaniu danych da się już dzisiaj skonkretyzować, a mianowicie:

Społeczeństwo nie zsolidaryzowało się z uchwałą większości Sejmu i Senatu i z własnej inicjatywy zdecydowało naprawić krzywdę, którą ta większość chciała państwu wyrządzić. Akcję swą prowadziło własnemi siłami i ponad głową Sejmu pośpieszyło państwu z pomocą. Byli Obrońcy Ojczyzny, których dziełem była powyższa inicjatywa, złożyli jeszcze raz dowód, że choć odstawili karabin, by stanąć przy innym warsztacie pracy pokojowej, to jednak nie przestali czuwać nad bezpieczeństwem granic, jak czuwali w okopach, kiedy te granice wykreślali swoim bagnetem i znaczyli swą krwią. Dnia 11 listopada, w jedenastą rocznicę niepodległości Ojczyzny, ten pierwszy miljon złożyli do rąk swego Wodza, jako zadatek całości.

Jest to połowa zadania Druga połowa — to zbiórka drugiego miljona. Sprawozdanie niniejsze musi się stać pewnego rodzaju przewodnikiem, gdzie tego drugiego miljona szukać należy. Ale przedtem, nim się zacznie docierać do środowisk, które dotąd jeszcze udziału w zbiórce nie wzięły — należy zakończyć dzieło u siebie, w swoich szeregach. W pierwszym rzędzie winni wpłacić swe składki te koła regjo-

nalne Obrońców Ojczyzny, które wchodzą w skład Federacji, a z różnych powodów nie uskuteczniły tego dotychczas. Ubóstwo nie może tu odgrywać roli. Kto nie ma złotówki niech da 10 groszy. Niech przeciętna w drugim miljonie spadnie z 1.37 zł. do połowy, a nawet do czwartej części, niech się zwiększy natomiast liczba płacących — dobro państwa na tem nie ucierpi. To samo dotyczy związków i stowarzyszeń cywilnych.

W drugim rzędzie należy w szerszej jeszcze, niż dotychczas mierze do akcji tej pociągnąć ludność wiejską oraz miejską ludność robotniczą. Warstwy te stanowią przecież około 90% całego narodu i takiż mniej więcej odsetek stanowić będą w wojsku na wypadek wojny. — Tego rodzaju zbiórka spowoduje wśród nich większe zainteresowanie sprawami tak dla nich istotnemi. Ileż to bowiem dziesiątków tysięcy włościan powiesiły armje rozbiorcze w wojnie światowej, pod zarzutem domniemanego szpiegostwa, na skutek fałszywych doniesień. Ile miasteczek, wsi i domostw zniszczyły pociski, których ogniem kierowali ukryci szpiedzy. Ile ofiar ludzkich w wojsku pociągnęła wśród nich szpiegoska robota. Włościanin i robotnik wiedzą dobrze, z doświadczeń nietylko ostatniej wojny, ale i z okresu walk o niepodległość, czem jest szpieg dla państwa i czem stać się może dla obywatela, jeśli nie będzie w należyty sposób ścigany. Zainteresowanie tych najliczniejszych klas narodu akcją czynną walki ze szpiegostwem, choćby w postaci zbiórki drobnych kwot, przyucza je do czynnego stanowiska także i w odniesieniu do innych zagadnień natury ogólno - państwowej, wytwarza świadomą

opinję kraju, która dobrem lub bezpieczeństwem państwa igrać dowolnie dla pomniejszych pobudek nie pozwoli.

Również szerszy udział w zbiórce winny przyjąć kobiety oraz młodzież szkolna. Kobieta już tylko jako matka, nie mówiąc o innych czynnikach, które tu w grę wchodzą, jest najgorliwszą pacyfistką. Wszak ona oddaje swego męża i synów na ofiarę wojnie. Ona wie, że bombardowaniem miast i zatruwaniem ich gazami kierować będą w sposób bezpośredni czy pośredni — szpiedzy; wie ona, że służba szpiegoska odsłaniając przed nieprzyjacielem słabe strony obrony kraju, w dużym stopniu może wpłynąć na wywołanie wojny; — wie ona również, że najłatwiej uniknąć wojny można wówczas, gdy się jest do niej gotowym w czasie pokoju.

Walka ze szpiegostwem nie jest sprawą wewnętrzno-polityczną, od których to spraw młodzież należy trzymać zdala. Młodzieniec składając swe 10 — 20 groszy czy nawet złotówkę i wyzbywając się przez to innej przyjemności, przez prostą ciekawość usiłuje zgłębić istotę rzeczy — na co jego pieniądze zostały przeznaczone. Takich zbiórek ma on w życiu niewiele i utrwalają się one w jego pamięci nieraz nazawsze. To też gdy dorośnie i zostanie posłem — za takiem wnioskiem głosu nie odda, — ani też jako wyborca nie odda głosu na posła, który się takiej, lub innej, godzącej w państwo uchwały, dopuścił.

Nietylko armja czynna musi być stale gotową do obrony granic. Gotowym moralnie musi być naród cały

przez swój czynny stosunek do wszelkich zagadnień dotyczących obrony. Podobne uchwały naród rozbrajają. Zbiórki zaś takie przyuczają go do czuwania. Są one aktem wychowawczym — zaś Obrońcy Ojczyzny są tu niejako nauczycielami. I to jest ich rolą w społeczeństwie, które przenikają.

To też drugi miljon zebrany będzie. Zbiórka jego jest jednym ze środków w ogólnych celach, jakie postawili sobie w Polsce b. Obrońcy Ojczyzny jednocząc się w Federacji.

Zarząd Główny Polskich Związków Obrońców Ojczyzny

ZWIĄZKI SFEDEROWANE:

1. Związek Oficerów Rezerwy.
2. Ogólny Związek Podoficerów Rezerwy.
3. Stowarzyszenie Rezerwistów i b. Wojskowych.
4. Związek Legjonistów.
5. P. O. W.
6. Związek Legjonistów Puławskich.
7. Centralny Związek Osadników Wojskowych.
8. Związek Obrońców Lwowa — Lwów.
9. Związek Powstańców Śląskich — Katowice.
10. Związek Tow. Powstańców i Wojaków — Poznań.
11. Związek Tow. Powstańców i Wojaków — Pomorze.
12. Związek Kaniowczyków i Żeligowczyków.
13. Legja Inwalidów Wojsk Polskich.
14. Związek Stowarz. Ociemniałych Żołnierzy.
15. Związek Inwalidów Woj. R. P.
16. Związek b. Uczest. Powstań Narodowych.

17. Związek Bajończyków.
18. Legjon Śląski.
19. Związek Sybiraków.
20. Związek b. Uczestników Wojsk. Straży Kolej.
21. Związek b. Wojskowych Polskich w Belgji.
22. Związek Towarzystw Marynarzy Rzplitej Pol.
23. Związek Weteranów Polskich we Francji.
24. Związek Legjonistek Polskich.
